

SUMARI

PRIMERA PART

Un cop d'ull al passat gloriós	9
1. Situació i fundació	11
2. L'entorn social	14
3. La consolidació de Vallbona a la primera meitat del segle XIII	18
4. Dos esdeveniments importants de la primera meitat del segle XIII	24
5. La predilecció de Jaume I i la reina Violant pel monestir de Vallbona.....	26
6. La finalització de la primera gran etapa constructiva: el romànic cistercenc.....	32
7. L'explotació del domini territorial.....	34
8. La compra de les jurisdiccions i la constitució de la baronia (1380)	41
9. Endavant, malgrat les crisis i maltempsades dels segles XIV i XV	45
10. El foment del progrés econòmic de les poblacions de la baronia.....	52
11. Tres situacions difícils: l'ingrés a la Congregació d'Aragó, el plet de la clausura amb el bisbe de Lleida i el plet de la paternitat amb Poblet.....	55
12. El record dels orígens: el trasllat de les restes de sant Ramon de Vallbona al monestir.....	67
13. Repercussions en el monestir de Vallbona de les guerres dels Segadors i de Successió	71
14. Les dificultats del segle XIX	73
15. La reforma de la vida comunitària i la seva incidència en el monument.....	77

16. El segle xx: la superació d'un temps de dificultats.....	80
17. La botiga de records i productes del monestir. L'hostatgeria i el refugi de Sant Bernat	87
18. Els monestirs filials de Vallbona	89

SEGONA PART

La visita al monestir	91
1. La visita.....	93
2. El claustre	97
3. Capella i imatge de la Mare de Déu del Claustre	107
4. La Sala Capitular	111
5. L'església monàstica.....	118
6. La portalada d'entrada a l'església.....	120
7. El timpà de Ramon de Bianya.....	121
8. L'interior del temple.....	122
9. L'absis.....	123
10. La sepultura reial	125
11. L'altar major	127
12. El transsepte.....	131
13. El cimbori llanterna	135
14. El cimbori campanar	137
15. La nau central de l'església.....	140
16. La capella del Corpus Christi	142
17. Les lloses funeràries de les abadesses al cor de l'església	146
18. Façana exterior del temple.....	149
19. L'hort ecològic del monestir	151
20. La comunitat.....	153
21. Espai museogràfic del monestir de Santa Maria de Vallbona	162
Conclusió.....	166
Relació cronològica de les abadesses de Vallbona	168
Bibliografia.....	172

UN COP D'ULL AL PASSAT GLORIÓS

PRIMERA PART

SITUACIÓ I FUNDACIÓ

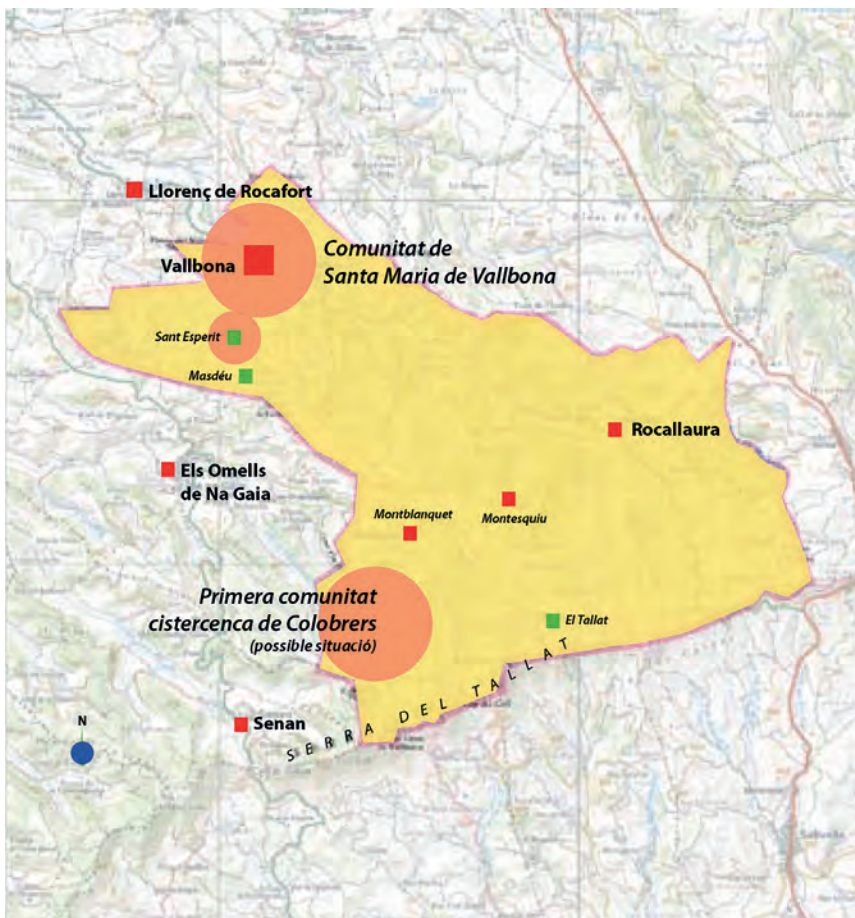
1

El monestir cistercenc de Santa Maria de Vallbona es troba situat a l'actual població de Vallbona de les Monges, al sud de la comarca de l'Urgell. Juntament amb els altres dos monestirs de Poblet i Santes Creus, tots tres situats a la Catalunya Nova, constitueixen la petjada més important del Cister al sud-oest d'Europa.

Vista general del poble de Vallbona.

Situació de les comunitats de Vallbona al segle XII, sobre un mapa de l'actual terme del municipi de Vallbona de les Monges.

Els orígens de l'abadia de Santa Maria de Vallbona han estat molt diferents dels dos monestirs germans de Poblet i Santes Creus. Mentre aquests dos darrers varen néixer amb la voluntat de fundar una abadia cistercenca —en el primer cas promoguda pel comte de Barcelona Ramon Berenguer IV (1131-1162) i

en el segon pel noble català Guillem Ramon de Montcada—, la fundació de Vallbona serà el resultat de l'adscripció a l'orde cistercenc del grup femení d'una comunitat eremítica preexistent, integrada per homes i dones.

Cap a inicis de la segona meitat del segle XII, sota la inspiració i direcció d'un sant eremita anomenat Ramon —que després va prendre l'apel·latiu de Vallbona—, en el sector septentrional de la serra del Tallat es constituí sota la seva direcció un grup eremític mixt, d'homes i de dones. Aquest darrer obtingué el 1171 l'adscripció al Cister. Ensinistrades les noves religioses per monges vingudes de Tulebras (Navarra) iniciaren la seva singladura com a cistercenques l'any 1173, segons la tradició del monestir.

© del text: Josep Maria Sans i Travé, 2018

© d'aquesta edició:

Agència Catalana del Patrimoni Cultural, 2018

C/ Portaferriassa, 1 - 08002 Barcelona
www.patrimoni.gencat.cat

Pagès Editors, SL, 2018

C/ Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida
editorial@pageseditors.cat
www.pageseditors.cat

Fotografies cedides per gentilesa de: Monestir de Santa Maria de Vallbona, Joan Miquel i Montserrat Busqué (†), Josep Maria Garcia i Maria Carme Barba, Laurent Sansen, Arxiu Nacional de Catalunya, Museu Nacional d'Art de Catalunya, revista *Cultura i paisatge*, Josep Maria Sans i Travé i Arxiu Pagès Editors, S L

Primera edició: octubre de 2018

ISBN: 978-84-1303-028-9

DL: L 1066-2018

Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, S L

bobala@bobala.cat

◀ imprès a lleida ▶

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, <www.cedro.org>) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.